

СТАТИСТИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ – ПОЛИТИКИ, МЕТОДОЛОГИЯ, ИНДИКАТОРИ

Иванка Стефанова Янкова

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов
Катедра „Статистика и приложна математика“
e-mail: tsvetanovaivanka@gmail.com

Резюме: В центъра на концепцията за устойчиво развитие е осигуряването на достоен живот и благополучие за всички хора чрез икономически просперитет, мирни общества, социално приобщаване и отговорност към околната среда. За оценка на ефективността от действията за постигане на целите, формулирани в програмните документи, е необходимо използването на индикатори, които да обхващат икономическите, социалните и екологичните аспекти на устойчивото развитие. Целта на статията е да се представят статистическите аспекти на устойчивото развитие чрез изясняване на използваната методология и индикатори за измерване в ЕС. В ретроспекция са разгледани основните политически решения на ООН и ЕС, в които са формулирани целите на устойчивото развитие. Представени са системите от индикатори за оценка на напредъка в ЕС.

Ключови думи: устойчиво развитие, ООН, ЕС, индикатори за устойчиво развитие.

JEL: Q01.

STATISTICAL ASPECTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT – POLICIES, METHODOLOGY, AND INDICATORS

Ivanka Stefanova Yankova

D. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
Department of Statistics and Applied Mathematics
e-mail: tsvetanovaivanka@gmail.com

Abstract: The core of the concept of sustainable development is ensuring a life of dignity and well-being for all people through economic prosperity, peaceful societies, social inclusion, and environmental responsibility. In order to assess the impact of actions to achieve the goals set out in the programme documents, it is necessary to use indicators that cover the economic, social and environmental aspects of sustainable development. The research aims to present the statistical aspects of sustainable development by clarifying the methodology and measurement indicators used in the EU. In retrospect, the main policy decisions of the UN and the EU, which have formulated sustainable development objectives are discussed. The systems of indicators for assessing progress in the EU are presented.

Key words: sustainable development, UN, EU, sustainable development indicators.

JEL: Q01, I0.

Въведение

Макар възникнала като концепция, свързана с развитие на обществото, при което се ограничават и намаляват вредните въздействия върху околната среда, идеята за устойчивото развитие отдавна е разширила своите граници. Целите на устойчивото развитие потвърждават взаимозависимостта между икономиката, околната среда и обществото. Тяхната реализация е насочена към балансиране на икономическия растеж, опазването на околната среда и социалното развитие (Brown, Hanson, Liverman, & Merideth, 1988). Само развитие, което в дългосрочен план успява да намали тежестта върху околната среда и природните ресурси до постоянно жизнеспособно ниво, като същевременно поддържа икономическия растеж и социалното сближаване, може да бъде устойчиво. Устойчивото развитие е възможно само чрез баланса на трите стълба – екологична, икономическа и социална устойчивост (Munasinghe, 1993).

Институционализирането на концепцията за устойчиво развитие на световно равнище започва през 80-те години на XX век със създаването на Комисията на ООН по околна среда и развитие и иницирането на форум, където устойчивото бъдеще на нашия свят се поставя като дългосрочна политическа цел. В нейното реализиране се включва и Европейският съюз с конкретни политически мерки и действия, насочени към просперитет на обществото, опазване на околната среда и социално сближаване, които да подобрят благосъстоянието на настоящите и бъдещите поколения европейци.

За разработването на подходящи мерки, които да са насочени към осъществяване на набелязаните цели, е необходим непрекъснат мониторинг на действията на правителствата, бизнеса, потребителите. Постигнатото и напредъкът на всяка отделна държава и на Европейския съюз като цяло могат да се измерват чрез индикатори, които характеризират различните аспекти на устойчивото развитие. В научни публикации са прилагани разнообразни подходи и са използвани различни индикатори за оценка (Kwatra, Kumar, & Sharma, 2020; Raszkowski & Bartniczak, 2019; Bluszcz & Kijewska, 2016) включително и конструирани комплексни индикатори (Grzebyk & Stec, 2015; Federici, 2007). Тяхна методологична база обикновено са системите от индикатори, предложени от ООН или Европейската комисия.

Обект на изследване е устойчивото развитие. **Предмет** на изследване е развитието на концепцията за устойчивото развитие в политиките на ООН и ЕС. **Целта** на статията е да се представят статистическите аспекти на устойчивото развитие чрез изясняване на използваната методология и индикатори за измерване в ЕС.

За постигане на поставената цел са формулирани следните задачи:

- Да се представи еволюцията на концепцията за устойчивото развитие в политиките на ООН;

- Да се изясни европейската визия за устойчиво развитие, материализирана в политическите документи на ЕС;
- Да се представят системите от индикатори, използвани от Евростат, за измерване на напредъка при изпълнението на целите на устойчивото развитие в ЕС.

1. Устойчивото развитие като световен консенсус

Идеята за устойчиво развитие възниква през 60-те години на XX век като екологично движение с грижа за съхраняване на природните ресурси и възстановяване на все по-страдащата от човешката дейност околна среда (Du Pisani, 2006). Още тогава се признават взаимовръзката и взаимодействието между екологичните, икономическите и социалните аспекти в живота на хората и тяхното благосъстояние (McKenzie, 2004). Необходимостта от провеждане на политики и съгласувани действия на международно ниво води до създаване в края на 80-те години на Комисията на ООН по околна среда и развитие (the United Nations Commission on Environment and Development – UNCED), известна като „Комисията Брундтланд“. По нейна инициатива през 1987 г. пред Генералната асамблея на ООН концепцията за устойчиво развитие се издига като дългосрочна политическа цел с хоризонт 2000 г. В доклада на Комисията „Нашето общо бъдеще“ са формулирани предизвикателствата пред човечеството и необходимите общи усилия за справяне с тях (Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development, 1987). Той съдържа и едно от най-често цитираните определения за устойчиво развитие като развитие, което задоволява потребностите на настоящето, без да излага на рискове възможностите на бъдещите поколения да задоволяват собствените си потребности.

Задълбочаването на екологичната криза, увеличаването на неравенствата в и между държавите, ниският стандарт на живот на все повече хора в резултат на бедността, неграмотността и влошеното здраве предизвикват организирането от ООН на международни форуми, на които се обсъждат най-належащите за конкретния момент проблеми пред света и ролята на ООН. На Конференцията на ООН за околната среда и развитието, проведена през 1992 г. в Рио-де-Жанейро, е приета Декларация, с която се поставя началото на ново справедливо глобално партньорство чрез сътрудничество между държавите. Важен програмен документ е и разработеният цялостен план за действие „Дневен ред 21“ (Agenda 21, 1992), чиято цел е постигането на устойчивост от социална, икономическа и екологична гледна точка.

Усилията на ООН към устойчиво развитие на планетата продължават и през новото хилядолетие. На среща на върха, проведена в Ню Йорк през 2000 г., е подписана Декларация на хилядолетието на ООН (United Nations Millennium Declaration, Resolution adopted by the General Assembly,

A/RES/55/2, 2000). В нея се заявява ангажиментът на световната организация в борбата с бедността, глада, болестите, неграмотността, влошаването на околната среда и дискриминацията на жените. Определени са осем цели с хоризонт 2015 г., във фокуса на които е изкореняването на бедността, осигуряване на всеобщо начално образование и избягване на детската и майчината смъртност. Те се превръщат във всеобхватната рамка за развитие на света през следващите 15 години. Предложените индикатори за наблюдение проследяват напредъка на държавите спрямо равнищата от 1990 г.

Въпреки политическата воля и извършените целенасочени дейности, позволили на хората по целия свят да подобрят живота си и бъдещите си перспективи, се отбелязва, че неравенствата продължават, налице са недостатъци в много области и напредъкът е неравномерен (The Millennium Development Goals Report, 2015). По-нататъшният прогрес изисква дългосрочни усилия за интегриране и балансиране на икономическите, социалните и екологичните измерения на устойчивото развитие. В Програмата за първи път се отразява международният консенсус, че мирът, сигурността и справедливостта за всички и социалното приобщаване не трябва да са само отделни цели, а да се подсилват взаимно. На среща на върха във връзка с устойчивото развитие през 2015 г. е приета нова програма (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1, 2015). С перспектива 2030 г. са формулирани 17 основни цели. И тук център на политиките е преодоляването на бедността и глада навсякъде. Стремещт е да се изградят мирни, справедливи и приобщаващи общества, в които са защитени правата на човека и равенството между половете, както и създаване на условия за приобщаващ и устойчив икономически растеж, споделен просперитет и достоен труд за всички.

Може да се направи извод, че в отговор на все по-трудните и взаимозависими предизвикателства, които стоят пред целия свят, ООН е изразител на консенсуса между държавите и двигател на устойчивото развитие. С приетите програмни документи стремещт е да се осигурят условия за постигането на по-устойчиво и балансирано развитие на света.

2. Визията на Европейския съюз за устойчиво развитие

Устойчивото развитие на Европа е заложено още в Договора за създаването на ЕС (Консолидиран текст на Договора за Европейския съюз, 2012). В чл. 3 е записано, че усилията на Съюза са насочени към балансиран икономически растеж, конкурентна социална пазарна икономика, борба със социалното изключване и дискриминациите, насърчаване на икономическото, социалното и териториалното сближаване и високо равнище на защита на околната среда.

Подкрепата на ЕС към решенията на ООН за устойчиво развитие, взети на срещата в Рио де Жанейро през 1992 г., и отговорността на европейските лидери пред гражданите на ЕС водят до разработването на общоевропейска стратегия за устойчиво развитие. Тя е приета в Гьотеборг през 2001 г. (*A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development*, COM(2001)264 final, Brussels, 15.5.2001) и превръща визията на ЕС за устойчиво развитие в оперативна стратегия. Нейната основна цел допълва с екологично измерение основната цел на Лисабонската стратегия за изграждане на икономика, основана на знанието, с устойчив икономически растеж, повече работни места и по-голямо социално сближаване. Визията за бъдещето на ЕС, залегнала в нея, е за по-просперитасно и по-справедливо общество, в което икономическият растеж подкрепя социалния прогрес и защита околната среда, икономическите резултати подпомагат провежданата социална политика и политиката по отношение на околната среда е ефективна. В крайна сметка дългосрочната цел е изграждането на общество, което осигурява по-добро качество на живот за всички поколения европейци. При разработването на Стратегията е изяснено разбирането на Европейската комисия за устойчивост и са установени шест области, в които тенденциите не съответстват на тази визия. В резултат на този анализ са определени приоритетните действия на ниво ЕС:

1. Борба с бедността и социалното изключване.
2. Справяне с икономическите и социалните последици от застаряването на населението.
3. Ограничаване на климатичните промени и увеличаване използването на чиста енергия.
4. Справяне със заплахите за общественото здраве.
5. По-отговорно управление на природните ресурси.
6. Подобряване използването на транспортната система и управлението на земеползването.

ЕС има водеща роля за глобалното устойчиво развитие. Затова през 2002 г. е добавено външно измерение към приетата Стратегия, с което реално се осъществява тази ангажираност (*Towards a global partnership for sustainable development*, COM(2002) 82 final). Очертани са три основни цели:

- използване на глобализацията като двигател за устойчивото развитие чрез осигуряване на стимули за екологично и социално устойчиво производство и търговия и регулиране на финансовите пазари;
- борба с бедността и насърчаване на социалното развитие чрез подобряване на количеството, качеството, въздействието и устойчивостта на сътрудничеството;
- устойчиво управление на природните и екологичните ресурси чрез разработване на секторни и междинни цели в ключови сектори и гарантиране, че тенденциите на загуби на екологични ресурси ще се обърнат.

Първата европейска стратегия за устойчиво развитие е актуализирана през 2006 г. (Review of the EU Sustainable Development Strategy (EU SDS) - Renewed Strategy (10917/06)). В обновената стратегия се потвърждава поставената обща цел за непрекъснато подобряване на благосъстоянието на всички настоящи и бъдещи поколения чрез създаване на устойчиви общности, които управляват и използват ефективно ресурсите, реализират възможностите за екологични и социални иновации в икономиката. Изразява се увереност, че действията в тази посока ще осигурят просперитет, ще съхранят околната среда и ще подпомогнат социалното сближаване. Обновената стратегия за устойчиво развитие определя в дългосрочен план ефективното изпълняване на ангажимента на ЕС да посрещне предизвикателствата за изпълнение на поставените цели. В нейната основа са вградени ключови цели: опазване на околната среда, социално равенство и сближаване, икономически просперитет, изпълнение на международните договорености. Стратегията е изградена около седем ключови предизвикателства:

1. Промяна на климата и чиста енергия
2. Устойчив транспорт
3. Устойчиво потребление и производство
4. Опазване и управление на природните ресурси
5. Обществено здраве
6. Социално включване, демография и миграция
7. Глобална бедност и предизвикателства пред устойчивото развитие

Чрез оперативните цели, свързани със социалните предизвикателства, се продължава провежданата политика към сближаване в рамките на ЕС. Необходимо е насърчаване на доброто обществено здраве при равни условия и подобряване на защитата срещу заплахи за здравето. Създаването на социално приобщаващо общество е възможно на базата на солидарността между и в рамките на поколенията, а осигуряването и повишаването на качеството на живот на гражданите е предпоставка за трайно индивидуално благополучие.

Програмата на ООН за устойчиво развитие до 2030 г. е в пълно съответствие с визията на Европа, поради което ЕС има основна роля за нейното създаване и прилагане. Ангажиментът на ЕС към изпълнение на целите на устойчивото развитие се осъществява чрез интегрирането им в европейската политическа рамка и текущите приоритети на Европейската комисия. Тя извършва преглед на европейските политики и действия, на приноса им в и извън ЕС за постигане на целите на устойчивото развитие (Следващи стъпки към устойчиво европейско бъдеще. Европейски действия за устойчивост, COM(2016) 739 final, 2016). Направен е извод, че успехът в постигането на целите на устойчивото развитие е възможен, ако изпълнението на съществуващите политики в отделните държави и в Съюза като цяло се осъществява в партньорство с всички заинтересовани страни и на всички равнища.

В отговор и като подкрепа на Програмата на ООН за устойчиво развитие до 2030 г. през 2017 г. в ЕС е приет Европейски консенсус за развитие „Нашият свят, нашето достойнство, нашето бъдеще“ (The new European consensus on development ‘Our world, our dignity, our future’, 2017). С този програмен документ се изразява подкрепата на ЕС за 17-те цели на устойчивото развитие. Той е изграден около основните опорни точки на Програмата на ООН:

- хората – с фокус върху човешкото развитие и достойнство;
- планетата – заради усилията за опазването на околната среда, управлението на природните ресурси и справяне с изменението на климата;
- благоденствието – постигано чрез приобщаващ растеж и работни места;
- мирът – осигуряван чрез приобщаващи общества, демокрация, ефективни и отговорни институции, върховенство на закона и човешки права за всички;
- партньорство – като отговорност за постигането на общите цели.

Признавайки, че Програмата до 2030 г. трябва да се изпълнява като цяло, а не избирателно, ЕС и държавите – членки приемат и работят по набор от междусекторни политики, с които да се постигне ускоряване на трансформацията. Устойчивото развитие е приоритет и за настоящата Европейска комисия. Неговите 17 цели са вплетени в шестте водещи инициативи за Европа за периода 2019 – 2024 г.:

- Европейската зелена сделка,
- Икономика в интерес на хората,
- Подготвена за цифровата ера Европа,
- Съхраняване на европейския начин на живот,
- По-силна Европа на световната сцена,
- Нов тласък за европейската демокрация.

В заключение, приемането на европейската стратегия за устойчиво развитие е исторически преход към нов модел, който подхожда към икономическите, социалните и екологичните различия по универсален и интегриран начин. Този процес отразява напълно европейските ценности за социална справедливост, демократично управление и социална пазарна икономика, както и опазване на околната среда. Постигането на целите е възможно само чрез комуникация и партньорство между държавите – членки, а водеща роля за тяхната реализация има Европейската комисия.

3. Индикатори са измерване напредъка на устойчивото развитие в ЕС

Измерването на напредъка е важна част от реализирането на стратегиите за устойчиво развитие. Пътят към формирането на система от инди-

катори, която да се фокусира върху аспекти, уместни от гледна точка на ЕС, е дълъг и представлява итеративен процес. Ангажират се експерти от различни области и равнища. Рамката, определяща обхвата на темите, по които се съставя системата от индикатори, се формира по два критерия. От една страна, е необходимо да отразява приоритетния политически дневен ред. От друга страна, трябва да е достатъчно приспособима към евентуални промени във формулираните приоритети и целите или към появата на нови такива.

Евростат провежда пилотно проучване „Показатели за устойчиво развитие“ (1997). В основата на системата от индикатори е списъкът, предложен през 1996 г. от Комисията на ООН за устойчиво развитие. В проучването участват Белгия, Германия, Финландия и Нидерландия. Системата на Евростат съдържа 46 индикатора, относими към спецификата на ЕС. Разпределението им е в 4 групи: икономически (9 показателя), социални (14 показателя), за околната среда (21 показателя) и институционални (2 показателя). Целта на проучването е да покаже, че за някои от индикаторите европейските данни са лесно достъпни и могат да бъдат използвани от държавите – членки на ЕС. Въпреки че не са изчерпателни, данните дават възможност да се направи бърз преглед на наличната информация и да се отбележат съществуващите големи различия между европейските методологии и тези, предложени от ООН. Източници на данните за изчисляването на индикаторите са съществуващи публикации и бази данни, управлявани от Евростат, вкл. порталът за сътрудничество в областта на научните изследвания и методологията за официалната статистика (Collaboration in Research and Methodology for Official Statistics), който предоставя работно пространство и инструменти за разпространение и обмен на информация за статистически проекти и методологически теми.

Резултатите от проведени тестове със системата от индикатори в европейски държави подпомагат Департамента по икономически и социални въпроси на ООН да усъвършенства методологичния си подход при разработване на своя списък от индикатори, в резултат на което той е ревизиран. С приемането на Стратегията за устойчиво развитие на ЕС през 2001 г. мониторингът се осъществява чрез договорените показатели по Лисабонската стратегия. Към тях се предлага да се добави малък брой ключови индикатори, съответстващи на включеното екологичното измерение. Така, използвайки актуализирания списък от индикатори на ООН, Евростат предлага 64 показателя. Препоръчва се, те да бъдат одобрени на заседание на Европейския съвет през 2002 г. в Барселона. На това заседание се отбелязва значението на осигуряването на координация между различните процеси, свързани с установяването на индикатори, но такива не се предлагат и разработването им е отложено.

През периода 2002 – 2005 г. е създадена и функционира група от експерти – статистици, изследователи, представители на правителства и

служби на Европейската комисия, чиято задача е да разработи отговор от името на европейската статистическа система относно необходимостта от индикатори за устойчиво развитие. Системата от индикатори е разработена и е одобрена от Европейската комисия със съобщение в началото на 2005 г. (Sustainable Development Indicators to monitor the implementation of the EU Sustainable Development Strategy, SEC(2005) 161 final, 2005). Описан е концептуалният фон на системата от индикатори. Списъкът е разработен в съответствие с действащата към момента стратегия. Йерархичната рамка включва десет теми:

1. Икономическо развитие
2. Бедност и социално изключване
3. Застаряващо общество
4. Обществено здраве
5. Климатични промени и енергия
6. Модели на производство и потребление
7. Управление на природните ресурси
8. Транспорт
9. Добро управление
10. Глобално партньорство

Темите са допълнително разделени на подтеми и области, които трябва да бъдат разгледани. Чрез подтемите обикновено се наблюдава напредъкът към водещите цели, докато областите, които трябва да бъдат разгледани, изискват по-подробен анализ на основните фактори във всяка тема. Някои от подтемите се отнасят до процеси, които се нуждаят от по-продължително наблюдение.

За да се оцени многокомпонентният характер на устойчивото развитие, е предложена система от 155 индикатори. Значителна част от тях са извлечени от съществуващи набори от индикатори на други организации и инициативи, имащи отношение към устойчивото развитие¹. Системата от индикатори има тристепенна пирамидална структура:

- на първото ниво са 12 индикатори, насочени към създаване на политики на високо равнище и затова се приемат за **ключови** индикатори;
- ниво 2 се състои от 45 *основни* индикатори, чиято роля, заедно с индикаторите от ниво 1, е да оценят постигането на основните политически цели;
- на ниво 3 са 98 *специални (аналитични)* индикатори, които служат за по-детайлен анализ на провежданите политики и очертаващите се тенденции, за изследване на взаимовръзките с други теми от йерархичната рамка.

Показателите от първите две нива служат за оценка на постигането на главните цели на политиката. Докато те са общодостъпни и разбираеми за

---

¹ Комисията по околна среда и развитие към ООН, ОИСР, Европейската агенция по околна среда, структурни индикатори, използвани в ЕС и др.

широки обществени слоеве, резултатите, които дават индикаторите от третото ниво, са предназначени за специалисти.

Предложеният списък от индикатори е адаптиран по-късно в съответствие с всички приоритети и проблеми, възникващи в контекста на бъдещи актуализации на стратегията или изменения в дневния ред на обществото. Промените са свързани с разработване на нови индикатори и с подобряване качеството на съществуващите.

Първият мониторингов доклад, разработен на базата на одобрените индикатори, е публикуван още в края на 2005 г. (*Measuring progress towards a more sustainable Europe. Sustainable development indicators for the European Union. Data 1990-2005*). Той се основава на предишния опит на Евростат и отразява развитието на политиките. Неговото предназначение е, на базата на анализ чрез системата от индикатори да се представи актуалното състояние по изпълнението на целите на устойчивото развитие в ЕС. Обхванат е периодът 1990 – 2005 г. Докладът е първа стъпка в оценяването на напредъка към целите от стратегията на ЕС за устойчиво развитие – дали посоката е правилна и придвижването е с достатъчна бързина. В него е описана системата от индикатори за наблюдение изпълнението на стратегията от 2001 г. Извършеният анализ е основание за изводи относно равнището на постигане на целите, насочени към вземащите решения за следващи действия. Резултатите от доклада са повод да се преразгледа системата от индикатори, за да се адаптира към новите потребности за оценка на действията и на политиката за устойчиво развитие.

Обновената стратегия за устойчиво развитие на ЕС от 2006 г. регламентира изготвяне на мониторингов доклад от Евростат на всеки две години, започвайки от 2007 г. В тях се изследват краткосрочни (за пет години) и дългосрочни (за 15 години) тенденции. Тези доклади предоставят обективна статистическа картина на напредъка въз основа на набора от индикатори за устойчиво развитие на ЕС. Последователно за всички индикатори се прилагат количествените правила, които се визуализират чрез символи за времето и дават относителна оценка на постигнатото в Европа в съответствие с целите и задачите, определени в стратегията. В обновената стратегия е записано, че Европейската комисия трябва да преразгледа и доразвие системата от индикатори. Работната група за изпълняване на тази задача рационализира системата, с което се подобрява комуникацията и се постига максималната ѝ стабилност във времето. Същевременно решително се подобрява качеството на показателите, в които са отразени най-новите статистически разработки.

Приетата през 2005 г. рамка на системата от индикатори е адаптирана, за да се отразят новите моменти в обновената стратегия. Всяко от седемте ключови предизвикателства е представено чрез тема в рамката. Важността на проблемите за социалното включване, от една страна, и демографските промени и миграцията, от друга, както и различният им характер налагат

разделянето им в две отделни теми. За да се конкретизират дейностите, които допринасят за напредък при справянето с глобалната бедност и с предизвикателствата пред устойчивото развитие като приоритет в обновената стратегия, са формулирани три отделни теми: за глобалното партньорство, за доброто управление и за социално-икономическото развитие. По този начин се запазва броят на темите, но настъпват промени в техните наименования и подреждане по важност. До 2016 г. мониторингът на устойчивото развитие в ЕС се извършва по следните теми:

1. Социално-икономическо развитие
2. Устойчиво потребление и производство
3. Социално включване
4. Демографски промени
5. Обществено здраве
6. Промени в климата и чиста енергия
7. Устойчив транспорт
8. Природни ресурси
9. Глобално партньорство
10. Добро управление

Формираната рамка на системата от индикатори обединява икономическите, социалните, екологичните и институционалните измерения на устойчивото развитие. Системата от индикатори запазва описаната по-горе пирамидална структура на показателите от 2005 г. Тя съответства на структурата на обновената стратегия, обединяваща общи цели, оперативни цели и действия.

Следващи изменения на системата от индикатори са извършени, за да се отразят тенденциите в политиките на ЕС, свързани с устойчивото развитие. Например, основни показатели, оценяващи изпълнението на приоритетите и водещите цели на стратегията "Европа 2020", са интегрирани в работената рамка на системата от индикатори за устойчиво развитие в темите "Социално-икономическо развитие", "Социално включване" и "Промени в климата и чиста енергия". Оказва се, че общата рамка е достатъчно стабилна и затова не се налага нейната промяна.

Новите 17 цели на устойчивото развитие, приети от ООН през месец май 2015 г. и ангажиментът на Европейската комисия да се грижи за изпълнението им в рамките на ЕС, налагат промяна на системата от индикатори, чрез които се извършва мониторингът като основен компонент за реализиране визията на програмните документи. Както и до този момент, индикаторите се избират да са релевантни за ЕС, да са в контекста на политическите цели на ЕС. С тях са обхванати икономическите, социалните, екологичните и институционалните измерения на устойчивостта. Първата версия на новата система от показатели е приета от Европейската комисия през 2017 г. (Sustainable Development Goals – Overview, 10.11.2022). Те са 100 на брой и

са разпределени в 17 теми, съответстващи на целите на ООН за устойчиво развитие:

1. Изкореняване на бедността във всичките ѝ форми и навсякъде.
2. Край на глада, постигане на продоволствена сигурност и подобро хранене, насърчаване на устойчиво селско стопанство.
3. Осигуряване на здравословен живот и насърчаване благосъстоянието на всички във всяка възраст.
4. Осигуряване на приобщаващо и справедливо качествено образование и насърчаване на възможностите за обучение през целия живот за всички.
5. Постигане на равенство между половете и осигуряване на възможности за всички жени и момичета.
6. Осигуряване на наличие и устойчиво управление на вода и канализация за всички.
7. Осигуряване на достъп до финансово достъпна, надеждна, устойчива и съвременна енергия за всички.
8. Стимулиране на траен, приобщаващ и устойчив икономически растеж, пълноценна и продуктивна заетост и достоен труд за всички.
9. Изграждане на гъвкава инфраструктура, насърчаване на приобщаваща и устойчива индустриализация и стимулиране на иновациите.
10. Намаляване на неравенството между и в рамките на държавите.
11. Превръщане на градовете и селищата в приобщаващи, безопасни, адаптивни и устойчиви места за живеене.
12. Осигуряване на устойчиви модели на потребление и производство.
13. Предприемане на спешни действия за борба с изменението на климата и неговите последици.
14. Опазване и устойчиво използване на океаните, моретата и морските ресурси за устойчиво развитие.
15. Опазване, възстановяване и насърчаване на устойчивото използване на сухоземните екосистеми, устойчиво управление на горите, борба с опустиняването, спиране и обръщане на процеса на деградация на земите и спиране загубата на биологично разнообразие.
16. Насърчаване на мирни и приобщаващи общества за устойчиво развитие, осигуряване на достъп до правосъдие за всички и изграждане на ефективни, отговорни и приобщаващи институции на всички равнища.
17. Укрепване на средствата за изпълнение и възобновяване на глобалното партньорство за устойчиво развитие.

С по 6 индикатора се характеризират 15 от темите, а по 2 от темите са предложени по 5 индикатора. По-нататъшното развитие на системата от индикатори се ръководи от Евростат, подпомаган от различни служби към Европейската комисия, Европейската агенция за околна среда, и националните статистически служби на държавите от ЕС. През следващите години има малки вариации в броя на индикаторите, но е запазена рамката на

системата с броя и наименованието на темите. По-важните промени са свързани с отпадане, добавяне или замяна на индикатори. Така системата от показатели непрекъснато се адаптира към дневния ред на обществото – отпада необходимостта от наблюдение върху едни процеси и явления и се появява необходимост от оценка на напредъка в други.

Системата за 2022 г. е съставена от 101 индикатора (Final report on the 2022 review of the EU SDG Indicator set, 2022). Спрямо тази от 2017 г. са отпаднали 6 индикатора, добавени са 4 нови, а 15 от показателите са заменени с подобни, но по-прецизни и осъвременени. Като многофункционални се определят 31 индикатора, понеже се прилагат при наблюдението на повече от една цел. С това се доказва наличието на връзка между различните цели. Съгласувани с индикаторите на ООН за устойчиво развитие са малко над 66% от показателите на ЕС.

Извършеният обзор на използваните системи от индикатори за измерване на напредъка по отношение на целите на устойчивото развитие в рамките на ЕС доказва необходимостта от периодичното им актуализиране. По този начин не само намират израз променените условия в общественото развитие, но се включват и показатели, оценката по които да има изпреварваща роля за действията по реализиране на поставените политически приоритети за устойчиво развитие.

Заклучение

Концепцията за устойчивото развитие е мащабен световен проект с грижа за бъдещето на планетата и нейните жители, в който водеща роля имат действията на настоящите поколения. Поради разбирането за обществото и света като цяло, като един организъм, неговите икономически, екологични и социални аспекти са взаимосвързани и непрестанно си взаимодействат. В резултат на направеното изследване могат да се направят следните изводи:

Първо, концепцията за устойчивото развитие намира материален израз в програмните документи на ООН, където са дефинирани дългосрочни цели. Актуализацията им се извършва в отговор на промените в икономическите условия, въздействието на моделите на производство и потребление върху околната среда и различията в качеството на живот на хората в и между държавите.

Второ, устойчивото развитие присъства непрекъснато в европейския политически дневен ред. В приетите стратегически документи за устойчивото развитие са формулирани приоритети и цели, които са релевантни за европейските държави, тъй като са съобразени с равнището на развитие на обществото.

Трето, системите от индикатори, които се прилагат в ЕС за оценка на напредъка по целите на устойчивото развитие, претърпяват еволюция. Те са гъвкави, за да отразяват промените в целите на устойчивото развитие или поставените политически приоритети. Водеща роля при извеждане на закономерностите и получаването на оценките има Евростат, тъй като осигурява надеждна информация за изчисляването на индикаторите.

Използвани източници

- A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development, COM(2001)264 final.* (Brussels, 15.5.2001). Извлечено от Commission of the European Communities: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0264:FIN:EN:PDF>
- Agenda 21.* (1992). Извлечено от United Nations, Department of Economic and Social Affairs: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>
- Bluszcz, A., & Kijewska, A. (2016). Selected global indicators for the assessment of sustainable development. *International Multidisciplinary Scientific GeoConference-SGEM, III*, стр. 523-530.
- Brown, B., Hanson, M., Liverman, D., & Merideth, R. (1988). Global sustainability: Toward measurement. *Environmental Management, 12*, 133-143.
- Collaboration in Research and Methodology for Official Statistics.* (н.д.). Извлечено от European Commission: <https://ec.europa.eu/eurostat/cros/>
- Du Pisani, J. A. (2006). Sustainable development—historical roots of the concept. *Environmental sciences, 3*(2), 83-96.
- Federici, A. (2007). An index for sustainable development. *WIT Transactions on Ecology and the Environment, 102*, стр. 651-660.
- Final report on the 2022 review of the EU SDG Indicator set.* (2022). Извлечено от Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/>
- Grzebyk, M., & Stec, M. (2015). Sustainable Development in EU Countries: Concept and Rating of Levels of Development. *Sustainable development, 23*(2), 110-123.
- Indicators of sustainable development. A pilot study following the methodology of the United Nations Commission on Sustainable Development.* (1997). Извлечено от European Communities: [file:///C:/Users/User/Downloads/indicators%20of%20sustainable%20development-gp_eudor_PDF_A1B_CA0196519ENC_001%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/indicators%20of%20sustainable%20development-gp_eudor_PDF_A1B_CA0196519ENC_001%20(1).pdf)
- Kwatra, S., Kumar, A., & Sharma, P. (2020). A critical review of studies related to construction and computation of Sustainable Development Indices. *Ecological indicators, 112*. doi:DOI: 10.1016/j.ecolind.2019.106061

- McKenzie, S. (2004). *Social Sustainability: Towards Some Definitions*. *Hawke Research Institute Working Paper Series*, 27, стр. 1-29. Изтеглено на 10.11.2022
- Measuring progress towards a more sustainable Europe. Sustainable development indicators for the European Union. Data 1990-2005*. (2005). Извлечено от Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents>
- Munasinghe, M. (1993). *Environmental economics and sustainable development* (Том 3). World Bank Publications.
- Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. (1987). Изтеглено на 30.10.2022 от United Nations, Department of Economic and Social Affairs: <https://sustainabledevelopment.un.org/milestones/wced>
- Raszkowski, A., & Bartniczak, B. (2019). Sustainable Development in the Central and Eastern European Countries (CEECs): Challenges and Opportunities. *Sustainability*, 11(4).
- Review of the EU Sustainable Development Strategy (EU SDS) - Renewed Strategy (10917/06)*. (2006). Извлечено от Council of the European Union: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/>
- Sustainable Development Goals – Overview*. (10.11.2022). Извлечено от Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/overview>
- Sustainable Development Indicators to monitor the implementation of the EU Sustainable Development Strategy, SEC(2005) 161 final*. (2005). Извлечено от Commission of the European Communities: [file:///C:/Users/User/Downloads/Doc_ID_32%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Doc_ID_32%20(2).pdf)
- The Millennium Development Goals Report*. (2015). Извлечено от https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report
- The new European consensus on development 'Our world, our dignity, our future'*. (2017). Извлечено от European Commission: https://international-partnerships.ec.europa.eu/system/files/2019-09/european-consensus-on-development-final-20170626_en.pdf
- Towards a global partnership for sustainable development, COM(2002) 82 final*. (2002). Извлечено от Commission of the European Communities: [http://aei.pitt.edu/37769/1/COM_\(2002\)_82-final.pdf](http://aei.pitt.edu/37769/1/COM_(2002)_82-final.pdf)
- Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1*. (2015). Извлечено от United Nations, General Assembly: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/PDF/N1529189.pdf?OpenElement>
- United Nations Millennium Declaration, Resolution adopted by the General Assembly, A/RES/55/2*. (2000). Изтеглено на 20.09.2022 от United Nations, General Assembly: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/559/51/PDF/N0055951.pdf?OpenElement>

Консолидиран текст на Договора за Европейския съюз. (26 .10. 2012 г.).

Официален вестник на Европейския съюз, С 326, стр. 13-45.

Следващи стъпки към устойчиво европейски бъдеще. Европейски действия за устойчивост, COM(2016) 739 final. (2016). Извлечено от

Европейска комисия: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0739&from=BG>

Следващи стъпки към устойчиво европейско бъдеще. Европейски действия за устойчивост, COM(2016) 739 final. (2016). Извлечено от

Европейска комисия: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0739&from=EN>

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН

АЛМАНАХ НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ

Том XV, 2022

Книга 18

Том XV, 2022 г.
Книга 18

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XV – 2022, книга 18

Студии и статии

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Доц. д-р Красимира Славева – главен редактор
Проф. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Петранка Мидова
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Людмил Несторов

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Милена Александрова – технически секретар

Съдържание

Студии

Анна Димитрова Димитрова
ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ – ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ И
ДЕТЕРМИНАНТИ НА ПРИВЛЕКАТЕЛНОСТТА: ЛИТЕРАТУРЕН ОБЗОР 5

Велизар Руменов Йорданов
ПРОУЧВАНЕ ПРОЕКТИРАНЕТО НА ДИСТРИБУЦИОННИ
КАНАЛИ ЗА ХРАНИТЕЛНИ СТОКИ:
КОНЦЕПТУАЛНО-МЕТОДОЛОГИЧНИ И ЕМПИРИЧНИ АСПЕКТИ 26

Галя Колева Монева
МЕНЮ ИНЖЕНЕРИНГ – ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ НА РЕВЕНЮ
МЕНИДЖМЪНТ В РЕСТОРАНТЪОРСКИЯ БИЗНЕС 52

Грета Иванова Иванова
ИНТЕГРИТЕТЪТ В ОРГАНИТЕ НА ИЗПЪЛНИТЕЛНАТА ВЛАСТ
В БЪЛГАРИЯ 75

Диман Христов Каранфилов
РИСКОВЕ ЗА ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ ПРИ ПРИЛАГАНЕ
НА НУЛЕВА СТАВКА ПРИ ВОД МЕЖДУ БЪЛГАРСКИ
И РУМЪНСКИ ДРУЖЕСТВА 93

Изабела Филипова Йонкова
РЕЛАЦИЯ „ЕТИЧНА ИНФРАСТРУКТУРА – ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ“
В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР 115

Статии

Александра Георгиева Ангелова
ЕВРОПЕЙСКИ ПЛАНОВЕ И ПРОГРАМИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
И ПРИОБЩАВАЩ РАСТЕЖ В РАЗВИВАЩИТЕ СЕ ИКОНОМИКИ 139

Александър Тихомиров Личев
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО ОТ ВЪЗРАЖДАНЕТО ДО СРЕДАТА НА 20 ВЕК –
ПРАКТИЧЕСКАТА ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА ЗАРАЖДАЩАТА СЕ
БЪЛГАРСКА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКА КУЛТУРА 153

Алексей Асенов Гудев
ПРОБЛЕМИ ПРИ ОБЛАГАНЕТО С ДДС НА ТУРИСТИЧЕСКИ
ДРУЖЕСТВА В ХИПОТЕЗА НА ФАЛИТ 167

Анатоли Филипов Велковски
МИТНИЧЕСКИЯТ СЪЮЗ И ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – ДИНАМИКА И ТЕНДЕНЦИИ 177

Богомил Методиев Богомилов ЛИДЕРСТВО И ОРГАНИЗАЦИОННО РАЗВИТИЕ.....	191
Ваня Владимирова Галчева НАСОКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ФИНАНСОВИЯ МЕНИДЖМЪНТ НА ТЪРГОВСКИТЕ АВТОМОБИЛНИ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА В БЪЛГАРИЯ	201
Васил Пламенов Василев СПЕЦИФИЧНИ ОСОБЕНОСТИ, СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ ВРАЗВИТИЕТО НА ПАЗАРА НА ТРАНСПОРТНИ УСЛУГИ В БЪЛГАРИЯ	214
Гален Петров Русинов РОЛЯТА НА РЕГУЛАТОРНИТЕ РАМКИ НА ЕС ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА ЕМИСИИТЕ ОТ ПАРНИКОВИ ГАЗОВЕ	226
Горян Благовестов Милев ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СИСТЕМИ: ПРЕДПОСТАВКИ, ЗАКОНОМЕРНОСТИ, КОНЦЕПЦИИ	235
Елена Росенова Костадинова ДЕМОГРАФСКА ОЦЕНКА НА ПРИДУНАВСКИТЕ ОБЩИНИ КАТО ФАКТОР ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ	247
Живка Антонова Петрова ВЛИЯНИЕ НА ПАРАЛЕЛНИЯ ИЗНОС НА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ ВЪРХУ ПАЗАРА НА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ.....	263
Иванка Стефанова Янкова СТАТИСТИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ – ПОЛИТИКИ, МЕТОДОЛОГИЯ, ИНДИКАТОРИ.....	278
Ивелин Симеонов Кичуков БОРСОВ АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДРУЖЕСТВА НА БЪЛГАРСКИЯ КАПИТАЛОВ ПАЗАР	294
Ивелина Йорданова Станева ESG СТРАТЕГИИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРСКИТЕ БИЗНЕС ОРГАНИЗАЦИИ.....	307
Йордан Николаев Колев ИНТЕГРИРАН БАЗИРАН НА МЯСТОТО ПОДХОД – ОСНОВНИ СПЕЦИФИКИ И ПРИЛОЖЕНИЕ	322
Мирчо Радостинов Стоянов АНАТОМИЯ НА ФИНАНСОВИТЕ КРИЗИ: ОТ ГОЛЯМАТА ДЕПРЕСИЯ НАСАМ	335

Наталия Стоянчева Стоянова СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕДРЕАЛИЗИРАНЕ ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В БИЗНЕС СЕКТОРА.....	345
Невена Руменова Ляскова-Великова РОЛЯ НА ИНОВАЦИИТЕ В ТУРИЗМА	359
Николай Василев Тодоров ЯПОНСКИ НОРМАТИВНИ РЕШЕНИЯ ЗА НАЛАГАНЕ МОДЕЛА НА КРЪГОВА ИКОНОМИКА	370
Петя Йорданова Тодорова ВЛИЯНИЕ НА КОНСТАТИРАНИ ОТ ПРИХОДНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ НЕРЕАЛНИ ДОСТАВКИ ВЪРХУ ОБЛАГАНЕТО ПО РЕДА НА ЗКПО НА КРЕДИТНИТЕ ИНСТИТУЦИИ	384
Пламена Йорданова Колева СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ДИНАМИКАТА НА ВХОДЯЩИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ	396
Радка Иванова Василева ЛИКВИДАЦИОННИТЕ РАЗНОСКИ КАТО НЕДЕЛИМА ЧАСТ ОТ АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО ИМУЩЕСТВЕНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ.....	411
Радослав Радославов Хитов ФРАГМЕНТАРЕН АНАЛИЗ НА ПАЗАРА НА ПЕТРОЛ В СВЕТОВЕН МАЩАБ	427
Силвия Петрова Петранова ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕКТОР АКВАКУЛТУРИ – ЕДИН ОТ СЪЛБОВЕТЕ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА „СИН РАСТЕЖ“	437
Снежана Веселинова Найденова ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯТ МОДЕЛ НА ОБУЧЕНИЕ КАТО ИНОВАТИВНА ПРАКТИКА В ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА – ПРОБЛЕМНИ ОБЛАСТИ, РЕЗУЛТАТИ И ЕФЕКТИ	452
Стелиян Богданов Стефанов ДАНЪЧНО-ОСИГУРИТЕЛНИ МОДЕЛИ В ЕС.....	469
Стефан Ангелов Пешов ПОЛЗИ ОТ ПОДОБРЯВАНЕ НА СЪБИРАЕМОСТТА ОТ ДАНЪЦИТЕ ВЪРХУ СДЕЛКИТЕ С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ	481
Тодор Димитров Георгиев ФОТОВОЛТАИЧНИТЕ ЦЕНТРАЛИ В ЕНЕРГИЙНИЯ БАЛАНС НА БЪЛГАРИЯ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ.....	491

Христо Симеонов Василев ПОДХОДИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА СТРАТЕГИИ ЗА ИНТЕГРАЦИЯ НА БИЗНЕСА.....	502
Цветомира Георгиева Велева МАКРОПРУДЕНЦИАЛНИТЕ ПОЛИТИКИ – ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕДОТВРЯВАНЕ НА AD-НОС СИТУАЦИИ И РИСКОВЕ ПРИ БАНКИРАНЕТО	515
Цондю Стойчев Цондев ВЛИЯНИЕ НА ПАНДЕМИЯТА COVID-19 ВЪРХУ ЦЕНИТЕ НА НЕДВИЖИМИТЕ ИМОТИ – ГЛОБАЛНИ СВИДЕТЕЛСТВА И НАЦИОНАЛНИ ОСОБЕНОСТИ	529
Шендоан Ремзи Халит РОЛЯТА НА ЛИДЕРСТВОТО В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР.....	541

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XV – 2022, книга 18

Даден за печат на 18.12.2023 г., излязъл от печат 20.12.2023 г.
Поръчка № 18868; формат 16/70/100; тираж 60

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А